

**ВВМУ „НИКОЛА ЙОНКОВ ВАЩАРОВ“
ФАКУЛТЕТ „НАВИГАЦИОНЕН“
Катедра „Мениджмънт и логистика“**

РАДКО ПЕНЕВ РАДЕВ

**ПЛАНИРАНЕ И ПРОГНОЗИРАНЕ
НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ ПОРЪЧКИ ВЪВ
ВОЕННОМОРСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ**

**АВТОРЕФЕРАТ
НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД**

За придобиване
на образователна и научна степен
„ДОКТОР“

Професионално направление
3.7. Администрация и управление

Докторска програма
„Организация и управление извън сферата
на материалното производство“

Научни ръководители:
професор д. в. н. Боян Кирилов Медникаров
доц. д-р Събин Иванов Събев

Варна, 2020 г.

Дисертационният труд съдържа 192 страници, включително 1 таблица, 16 фигури и 3 приложения. Цитирани са 91 литературни и нормативни източника. По дисертацията са изготвени 3 бр. публикации.

Номерата на главите, формулите, фигурите, таблиците и цитираната литература в автореферата съответстват на тези в дисертационния труд.

Докторантът работи във ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“ и е зачислен в катедра „Мениджмънт и логистика“ при Факултет „Навигационен“ на ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“ на самостоятелна подготовка. Изследванията са извършени във ВВМУ.

Дисертационният труд е насочен за защита от съвета на Факултет „Навигационен“ при ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“ в съответствие с чл. 5, ал. 1 от ЗРАС.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на .....
от ..... ч. в зала ..... на ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“.

Рецензиите, становищата на членовете на научното жури и авторефератът са публикувани в сайта на Училището, www.naval-acad.bg

Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в .....

Адрес: Варна, ул. „Васил Друмев“ № 73

Автор: Радко Пенев Радев

Заглавие: Планиране и прогнозиране на обществените поръчки във военноморското образование

Тираж: 10 бр.

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Настоящият труд е посветен на прогнозирането и планирането като етап от подготовката на възложителя при възлагане на обществени поръчки при разходване на бюджетни средства във военноморското образование.

Актуалност

Прогнозирането на потребностите и планирането на обществените поръчки са една неизменна част от процеса на възлагането на държавните поръчки. Те са сравнително нов елемент в националната управленска политика, което прави темата на настоящото изследване изключително актуална.

Правната регламентация на управление на цикъла на обществените поръчки към момента се намира в няколко национални нормативни акта, образувачи националната правна рамка:

- Закон за обществените поръчки (ЗОП), в неговата последна редакция.

- Правилник за прилагане на Закона за обществените поръчки (ПП ЗОП).

- Закон за управление на средствата от европейските структурни и инвестиционни фондове.

В тези нормативни актове на практика са транспонирани приложимите европейски директиви.

Чрез възлагането на обществените поръчки се очертават обществените приоритети на конкретния възложител. Глобалният замисъл на Закона за обществените поръчки е страните да се ангажират с изпълнение на приоритетните цели на едната страна, наречена възложител, и при високо конкурентна среда – другата страна, наречена изпълнител, да получи правото и да изпълни обявената обществена поръчка при икономическа изгода за нея.

Обекти на обществените поръчки са: строителство, доставки на стоки и предоставяне на услуги. В зависимост от финансовия ресурс, с който разполага, и конкретните потребности от

строителство, доставки и услуги в определен времеви период, възложителят следва да направи правилното разпределение на пари, време и обекти на обществените поръчки, които иска да възложи.

Ето защо важен елемент при възлагане на обществените поръчки е правилното прогнозиране и планиране на бюджетните средства, точната преценка на времето, през което да се възложат, подсигурияването им с необходимите финансови средства към момента на възлагане и много други аспекти, които са предмет на този труд.

Дефиниране на проблема

С повелителни разпоредби на Правилника за приложение на Закона за обществените поръчки възложителите са задължени да прогнозираят и планират обществените поръчки, които възлагат.

При практическото прилагане на тези разпоредби възложителите не обръщат достатъчно внимание на този етап от подготовката на обществените поръчки, не се изчисляват прецизно всички законоустановени срокове, пропускат да планират или неточно планират сроковете в производството по обжалване, или не планират сроковете за извършване на контрол от Агенцията за обществени поръчки. Резултатът на тези действия или бездействия проличава в края на провеждане на обществената поръчка. Към момента, в който възложителят има нужда от съответната доставка или услуга, или строителство, той отчита, че поръчката не е завършила поради лошо прогнозиране и планиране на заложените срокове или се намира в производство по обжалване, което не е отчетено при планирането. На този етап обаче възложителят не може да направи нищо друго, освен да чака завършването на процедурата.

Това е сериозен проблем в сферата на образованието, където за процедури с обект строителство е най-удачно извършването му да става през летния период на ваканцията, а доставките е целесъобразно да станат в същия период, с цел подготовка на учебни зали и кабинети за новата учебна година. Неточността на прогнозиране и планиране води до сериозни организационни проблеми на съответното учебно

заведение и дори до затваряне на вратите за учебен процес, когато стане дума за капитално строителство.

Изключително негативен е резултатът от неточно прогнозиране и планиране, когато става дума за т.нар. регулярни обществени поръчки. Това са поръчки, които подлежат на подновяване веднага, щом изтече предходният период – свързани с доставка на канцеларски материали, транспортни услуги, хранене на персонал, охрана на обекти или друг непрекъснат процес.

Не се отдава необходимото значение на процесите на прогнозиране на потребностите от СМР, доставки и услуги и планиране на обществените поръчки. Няма наложена се практика да се планират нуждите от доставки, услуги и строителство в по-дългосрочен план.

В образователната система, съгласно ЗВО, висшите училища имат право на остатък по банкови сметки. Този остатък се прехвърля към бюджета за следващата календарна година. Тази тенденция се наблюдава във Висшето военноморско училище „Н. Й. Вапцаров“. Това позволява на ВВМУ да се генерира финансов резерв и създава условия за извършване на дългосрочно прогнозиране на потребностите и планиране на обществените поръчки.

В дисертацията са посочени примери, от които ясно се вижда, че съществува проблем с прогнозирането и планирането на обществените поръчки.

Обект и предмет на изследването

Обект на изследването са прогнозирането и планирането на обществените поръчки като част от цялостния процес на възлагането.

Това определя и структурата на дисертационния труд.

Предмет на изследването е усъвършенстване на съществуващия механизъм на прогнозиране и планиране във военноморското образование с цел постигане на по-висока ефективност и по-добри резултати на цялостния процес по разходване на бюджетни средства.

Цел на дисертационния труд

Подобряване на съществуващия механизъм на прогнозиране и планиране, като се дефинират рисковете и критичните точки в цикъла на прогнозиране и планиране в интерес на неговото усъвършенстване и създаване на дългосрочен работещ модел, разработен на базата на концептуална рамка.

Задачи на изследването

1. Анализ на нормативната база на обществените поръчки и оценка на ефективността ѝ, касаеща планирането и прогнозирането.

2. Изследване на съществуващото положение на прогнозиране и планиране във военноморската образователна система.

3. Дефиниране на рисковете, като се посочат критичните точки при управление на цикъла на обществените поръчки.

4. Сравнителен анализ на етапите на прогнозиране и планиране в други висши училища, като Националния военен университет „Васил Левски“ – гр. Велико Търново, и Военна академия „Георги Стойков Раковски“ – гр. София, от военнообразователната система и такива извън Министерство на отбраната, като Икономически университет – гр. Варна, Медицински университет „Професор доктор Параскев Стоянов“ – гр. Варна, Медицински университет – гр. София, и Технически университет – гр. Варна.

5. Да се предложи усъвършенстван модел на прогнозирането и планирането във военноморската образователна система.

Методология на изследването

При изследването са използвани следните научни методи:

1. Историко-правен анализ на правната уредба при прогнозиране и програмиране.

2. Сравнително-правен анализ на етапите на прогнозиране и планиране в други висши училища във и извън военнообразователната система.

Резултатите от настоящото изследване ще подпомогнат Висшето военноморско училище „Н. Й. Вапцаров“ и останалите висши училища при подготовката им в планирането и прогнозирането на обществените поръчки, в по-точното подреждане на приоритетите на учебните заведения за подобряване на нивото на образователната услуга, която предоставят.

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Използвани съкращения.

УВОД

Първа глава. Сравнително-правен анализ на правната уредба при планиране и прогнозиране на обществените поръчки

- 1.1. Предшествениците на обществените поръчки в Царство България (1878 – 1944 г.)
- 1.2. Периодът на Народна република България (1947 – 1989 г.)
- 1.3. Период на прехода към пазарна икономика (1989 – 1999 г.)
- 1.4. Законите за обществени поръчки (1999 – 2016 г.)
- 1.5. Актуална правна уредба – Законът за обществени поръчки от 2016 г.

Втора глава. Същност на планирането и прогнозирането на обществените поръчки във военноморското образование

- 2.1. Теоретични аспекти на прогнозирането и планирането на обществените поръчки
- 2.2. Вътрешни правила за провеждане на обществените поръчки във военноморското образование

Трета глава. Управление на процесите при прогнозиране и планиране

- 3.1. Изследване на динамичния процес на прогнозиране и планиране на обществените поръчки в образователната и военнообразователната система
- 3.2. Програмирано управление на процесите по прогнозиране и планиране на обществените поръчки

3.3. Координация на взаимодействието и сътрудничеството при прогнозиране и планиране на обществените поръчки

3.4. Подобряване на модела на прогнозиране и планиране на обществените поръчки във военноморското образование

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

ПРИНОСИ

БИБЛИОГРАФИЯ

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение № 1

Анкетно проучване

Приложение № 2

Историческа справка

Приложение № 3

Административноправен статут на ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“

В увода на дисертацията се разкриват: целта на изследването, основните задачи и актуалността на темата и практическата полза от разработката.

Първа глава

Сравнително-правен анализ на правната уредба при планиране и прогнозиране на обществените поръчки

Настоящата глава е посветена на решаването на първата изследователска задача. Разгледана е нормативната уредба на обществените поръчки в Република България. Извършен е историко-правен анализ на законодателството, свързано с обществените поръчки. Изследването разграничава няколко исторически периода на развитие на законодателството, които са разгледани като самостоятелни раздели.

1.1. Предшествениците на обществените поръчки в Царство България (1878 – 1944 г.)

След направения сравнително-правен анализ на правната уредба на предшествениците на обществените поръчки в Царство България за периода от 1878 до 1944 г. могат да се направят следните изводи.

Развитието на законодателството на Царство България за разходване на държавни средства преминава през немалък период от време – около 51 години. През това време държавата преминава периода, в който е Княжество, впоследствие се конституира като Царство България.

Преглеждайки оставените във времето от поколенията нормативни актове от българския законодател, можем да забележим трайно развитие. Още първите закони – **Закон за публичните търгове** от 1883 г., **Закон за обществените предприятия** от 1906 г. и **Законите за бюджета, отчетността и предприятията** от 1921 и 1934 г., носят в себе си тръжното начало.

С обявяването им в „Държавен вестник“ на време, място и час за провеждането на търга те намират своето публично място.

Праговете за възлагане са намерили своето място във всички закони, като наблюдаваме тяхното увеличение като брой.

Възложителите на обществени поръчки са много ограничен кръг. С времето техният брой се увеличава.

Обектите на обществените поръчки първоначално са наричани „предприятия“ в Закона за публичните търгове от 1883 г., като претърпяват своето възходящо развитие. В Закона за обществените предприятия от 1906 г. вече има първата легална дефиниция на обектите на обществено възлагане. Обектите на обществени поръчки не са точно конкретизирани, но бавно се очертават като „строителство, доставки и услуги“.

Изразходването на обществения ресурс във всички закони е заложено да се извършва с процедури. За периода на извършеното изследване не са открити текстове за планиране и прогнозиране.

1.2. Периодът на Народна република България (1947 – 1989 г.)

След направения сравнително-правен анализ на правната уредба на обществените поръчки през периода на Народна република България (1947 – 1989 г.), могат да се открит следните изводи.

Средства, с които разполага държавата през изследвания период, се предоставят или преразпределят безвъзмездно на държавните предприятия. В тези условия няма конкуренция на стопански субекти, които да се състезават за изпълнение на доставки, предоставяне на услуги или строителство. Не е открита нормативна база от актове в сферата на обществените поръчки.

През периода действие имат два закона. Първият от тях е **Законът за държавните предприятия**. При този закон финансовият ресурс се предоставя и преразпределя от държавни органи. Договорите за строително-монтажни работи, доставки и услуги се сключват между социалистически организации, които са държавна собственост. При този закон се установи липса на конкуренция между изпълнителите.

Вторият действащ за периода закон е **Законът за договорите между социалистическите организации**. При анализирането му се установи първоначално изискване за сключване на договорите, след което се извършва планиране на потребностите, като се изработят планове за изпълнение. Прогнозирането се извършва със сключване на договорите за бъдещ период. Планирането се изразява в изготвяне на планове за изпълнение на вече сключените договори. Сключените договори очертават прогнозата, на базата на която се извършва планирането с план за изпълнение.

1.3. Период на прехода към пазарна икономика (1989 – 1999 г.)

След направения сравнително-правен анализ на правната уредба на обществените поръчки през периода на преход към пазарна икономика (1989 – 1999 г.), могат да се очертаят следните изводи.

През изследвания период Република България извършва своя преход към новите икономически условия на пазарна икономика. Указ № 56 изготвя новите икономически условия на държавата за разходване на държавни средства, като въвежда нов механизъм за разходване за обществени средства чрез възлагане на обществени поръчки. Първоначално те се прилагат само при изпълнение на поети международни задължения, за задачите на социалната политика, за постигане на стратегически, технологични и пазарни цели, както и за гарантиране на националната сигурност, и за основни национални баланси. Провеждането на обществените поръчки е поставено на конкурсна основа. Указ № 56 създава условия за разгръщане на конкуренцията между фирмите и за предотвратяване на монополната дейност и нелоялната конкуренция на вътрешния и международния пазар.

През този период е приет първият Закон за възлагане на държавни и общински поръчки. Този закон самостоятелно, подробно и цялостно урежда материята на възлагане на обществените поръчки. Определени са обектите на държавни и общински поръчки. Възложителите са определени като субект на обществените поръчки. Това са всички държавни органи, които се

разпореждат със средства от държавния бюджет, държавните фондове, общинските бюджети и общинските фондове.

В цитирания период в законодателството на Република България не са открити текстове, които да уреждат материята по прогнозиране и планиране на обществените поръчки.

1.4. Законите за обществени поръчки (1999 – 2016 г.)

След направения сравнително-правен анализ на законите за обществените поръчки през периода 1999 – 2016 г., могат да се открият следните изводи.

В новоприетия Закон за обществените поръчки от 1999 г. е поставено изискване към датата 1 март възложителят да е извършил планирането на обществените поръчки за съответната година, с цел обявяване в „Държавен вестник“ на информация за оная част от планираните обществени поръчки, чиято обща стойност е равна или надвишава 1 млн. лв. Тази разпоредба на Закона за обществените поръчки залага за първи път процеса на прогнозиране и планиране на обществените поръчки.

Една година по-късно е приета Наредба за възлагане на обществени поръчки, под праговете, определени в чл. 7, ал. 1 на ЗОП. В наредбата няма текстове, които уреждат прогнозирането и планирането на обществените поръчки.

През 2004 г. е приет нов Закон за обществените поръчки. Обекти на обществените поръчки са доставки на стоки, предоставянето на услуги и строителство. Като субекти на обществените поръчки този закон приема не само възложителите, но и кандидатите, участниците и изпълнителите. Възложителите са изброени поименно като органи и субекти на гражданското право.

Със закона се определя един особен по своето същество вид обществени поръчки, т. нар. запазени обществени поръчки. Това са обществени поръчки, които се обявяват само за изпълнители, включени в списък от ЗИХУ.

С този закон към министъра на икономиката, енергетиката и туризма се създава Агенция по обществените поръчки.

За първи път в нашето законодателство възложителите са задължени да поддържат профил на купувача, който представлява обособена част от тяхната електронна страница или друг интернет адрес, за които се осигурява публичност.

Възложителите са длъжни да приемат вътрешни правила за възлагане на обществени поръчки с изменение на Закона за обществените поръчки от 2004 г. Правилата задължително следва да регламентират ред за планиране на процедурите.

Информацията, която се събира по време на планирането, служи за изготвянето на план-график за възлагане на обществени поръчки.

През 2004 и 2006 г. са приети поетапно два правилника за прилагане на Закона за обществените поръчки. И двата правилника не уреждат материя, свързана с планиране и прогнозиране на обществените поръчки.

За изследвания период може да се направи категоричен извод за навлизането на планирането в законодателството на Република България в сферата на обществените поръчки.

1.5. Актуална правна уредба – Законът за обществени поръчки от 2016 г.

След направения сравнително-правен анализ на актуалната правна уредба на обществените поръчки, могат да се открият следните изводи.

Последният закон, който регламентира обществените поръчки за периода на настоящото изследване, е приет през 2016 г. В него са транспонирани новите европейски директиви. Кръгът на възложителите е разширен. Законът използва метода на изричното им изброяване, като за такива са посочени ръководителите на съответните ведомства. Обектите на обществените поръчки са разписани описателно, като конкретни дейности. За пръв път в историята на законодателството, регулиращо обществените поръчки, законът позволява делегиране на правомощия за възлагане

на обществени поръчки на друго длъжностно лице или лице, което замества титуляра.

Законът предвижда публикуването да се извършва в ОВ на Европейския съюз, в Регистъра на обществените поръчки и в профила на купувача.

С изменение в ЗОП възлагането на обществени поръчки се осъществява с електронни средства, чрез използване на централизирана електронна платформа. Възложителите са задължени да поддържат профила на купувача на същата платформа. Предвидено е група от възложители да вземат решение за създаване на *централен орган за покупки* за нуждите на администрациите на изпълнителната власт и за нуждите на общините.

В приетия през 2016 г. Правилник за прилагане на Закона за обществените поръчки специално внимание е обърнато на етапите на прогнозиране и планиране. Така законово въпросът със задължителното планиране е вече регламентиран.

Първият етап е определен като прогнозиране на потребностите. На този етап възложителите изготвят прогноза. Планирането на обществените поръчки е следващият етап от управлението на цикъла на обществените поръчки, свързан с подготовката и провеждането на процедурите, при който възложителят изготвя график на планираните обществени поръчки.

В графика място намират всички потребности, описани в прогнозата, като се определи видът на процедурата, прогнозната й стойност, времето за подготовката на документацията, приблизителна дата на стартиране на възлагането, времето за получаване на заявленията за участие, времето за работата на комисията до очакваната дата за сключването на договора.

С новия ПЗЗОП прогнозирането на потребностите и планирането на обществените поръчки придобиват задължителен характер.

След направения сравнително-правен анализ на правната уредба на обществените поръчки, изследвани в първа глава, могат да се открият следните **изводи**.

Законодателството на Царство България в сферата на обществените поръчки бавно се променя в положителен аспект. Още в първите нормативни актове се залагат изисквания за публичност и прозрачност на процесите при разходване на държавни средства. Утвърждава се тръжната процедура като начин на разходване, като е заложено конкурентното начало. Законодателството предвижда прагове и процедури при разходване на държавни средства. Още при създаването на първите нормативни актове в тази област законодателството на България е на високо ниво, заложени са основите на правни институти, които имат традиции и съществуват и в днешното ни законодателство. Съвременната българска държава извървя историческия период на социалистическото си развитие. След приемането на новата Конституция, Република България тръгва през преходния етап към настоящия период на пазарна икономика, която развива успешно до настоящия момент.

Още първите закони носят в себе си тръжното начало. Обявяването на времето, мястото на провеждане на поръчките намира своето публично място в „Държавен вестник“, обявява се в Регистъра на обществените поръчки на Агенцията за обществени поръчки, „Официален вестник“ на Европейския съюз и профила на купувача. Праговете за възлагане са намерили своето място във всички закони, като наблюдаваме тяхното увеличение като брой и като суми. Възложителите на обществени поръчки първоначално са в много ограничен кръг. С времето техният брой се увеличава. Обектите на обществените поръчки категорично са определени като „строителство, доставки и услуги“. Изразходването на обществения ресурс във всички закони е заложен да се извършва с процедури. Това показва, че материята на обществените поръчки и в частност ЗОП се променят бързо както на национално, така и на европейско ниво.

Първите изисквания за планиране на обществените поръчки се появяват в ЗОП през 1999 г. През 2004 г. Законът за обществените поръчки налага изготвянето от възложителите на план-график на обществените поръчки. С това законово изискване възложителите са длъжни да прогнозираят и планират възлагането на обществените поръчки. Материята е уредена в Правилника за приложение на ЗОП

от 2016 г. като отделен, самостоятелен раздел, уреждащ планиране и прогнозиране на обществените поръчки. Може да се направи заключение, че в нашето законодателство се отдава все по-голямо значение на нуждата от урегулиране на етапите на прогнозиране и планиране като част от цикъла на обществените поръчки.

Втора глава

Същност на планирането и прогнозирането на обществените поръчки във военноморското образование

Тази глава е посветена на решаването на втора и трета изследователска задача. Разгледани са теоретичните аспекти на прогнозирането и планирането на обществените поръчки. За решаването на задачите е изследвано съществуващото положение на прогнозирането и планирането във военноморската образователна система. За постигане на целта са разгледани вътрешните правила за провеждане на обществени поръчки във военноморското образование. Извършеното изследване и оценката на съществуващото състояние на прогнозирането и планирането във военноморската образователна система служат при решаване на въпроса необходими ли са промени в модела на прогнозиране и планиране във военноморското образование.

2.1. Теоретични аспекти на прогнозирането и планирането на обществените поръчки

Прогнозирането на потребностите може да се определи като първия етап от този ред, като за целта е необходимо да се изготви прогноза. Вторият етап е свързан с планирането на обществените поръчки с цел осигуряването на необходимия финансов ресурс, който възложителят може за задели. Изготвянето на документация за участие е третият етап от провеждането на обществена поръчка. В него следва да бъдат включени правила, свързани с непосредствената дейност, предхождаща издаването на решение за откриване на процедурата. Провеждане на процедурата е

следващият – четвърти, етап при възлагането на обществените поръчки. Петият етап е възлагането на контрол върху изпълнението на договора. Дейностите, които следва да извърши възложителят, свързани с конкретното възлагане, са отразени на фигура 1.

Фигура 1. Възлагателен процес

След направения анализ на теоретичните аспекти на прогнозирането и планирането на обществените поръчки, могат да се очертаят следните изводи.

С развитието на законодателството, регламентиращо обществените поръчки, прогнозирането и планирането придобиха задължителен характер. Прогнозата за реализиране на обществените поръчки представлява съвкупност от предложения за бъдещи решения на възложителя за подобряване на материалната база, които той очаква да реализира. Планирането изразява управленската визия за решаването на проблемите на определената организация, които се реализират с изготвянето на графика за обществените поръчки. С планирането се очертава постигането на конкретни цели за задоволяване на определени материални потребности. Планирането е една от главните функции на управлението.

Според характера планирането е текущо – за конкретната година, и стратегическо. Отчитайки времевия обхват, то е: текущо – до 1 година; краткосрочно – от 1 до 5 години; средносрочно – от 5 до 10 години; дългосрочно – над 10 години.

Материята, регламентираща прогнозирането и планирането на обществените поръчки, е уредена в ЗОП и ППЗОП. Отговорни при прогнозиране, планиране, провеждане, приключване и отчитане на резултатите от обществените поръчки са техните възложители, съгласно ЗОП. Публичните възложители са длъжни да приемат вътрешни правила за управление на цикъла на обществени поръчки, когато отговарят на определените от ЗОП условия. Прогнозирането на потребностите може да се определи като първия етап от този ред, като за целта е необходимо да се изготви прогноза. Вторият етап е свързан с планирането на обществените поръчки, който се реализира чрез изготвянето на график на обществените поръчки.

Обекти на обществените поръчки са: строителство, доставка на стоки, предоставяне на услуги. Ето защо при прогнозирането на потребностите и планирането на обществените поръчки в прогнозата и графика за провеждане на обществените поръчки тези процедури следва да намерят своето самостоятелно място.

2.2. Вътрешни правила за провеждане на обществените поръчки във военноморското образование

Военноморското образование в Република България е съсредоточено основно в едно висше учебно заведение. Поради това е разгледано Висшето военноморско училище „Никола Йонков Вапцаров“ (ВВМУ) – гр. Варна, като основна обучаваща структура.

ВВМУ увеличава обема на възлаганите обществени поръчки с всяка измината година. Това налага необходимостта от усъвършенстване на модела за възлагане на обществените поръчки.

На фигура 2 е посочено финансовото изражение на възложените обществени поръчки от ВВМУ за периода 2008 – 2019 г.

Фигура 2. Възложени обществени поръчки от ВВМУ – финансово изражение за периода 2008 – 2019 г.

За уреждане на реда за провеждане на обществените поръчки във Висшето военноморско училище има приети Вътрешни правила за провеждане на обществени поръчки във ВВМУ „Никола Йонков Вапцаров“. Вътрешните правила следва да отговарят на минималните изисквания за съдържание съгласно ППЗОП, като

задължително определят реда за прогнозиране на потребностите от възлагане и реда за планиране на провеждането на процедурите.

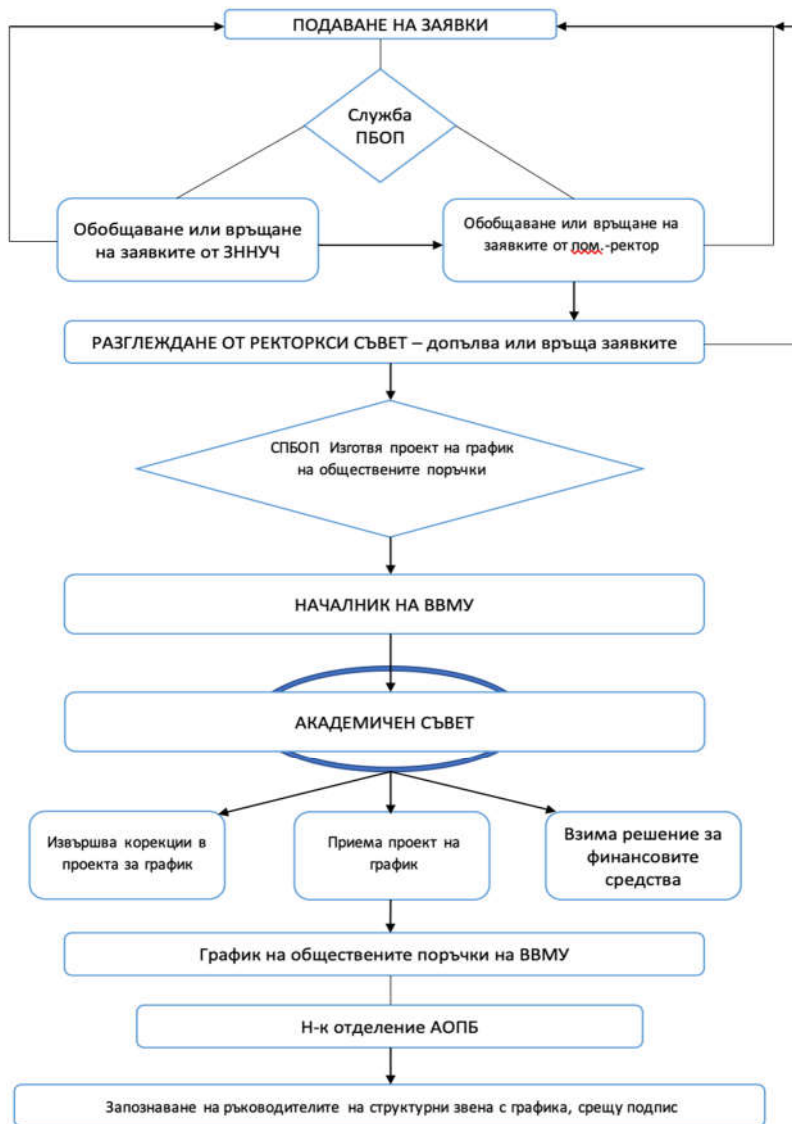
Стъпките, които следва да извърви възложителят при възлагане на обществените поръчки, са посочени на фигура 3.

Процесът по прогнозиране и планиране във Висшето военноморско училище е отразен на фигура 4.

След направения сравнително-правен анализ на правната уредба на Вътрешните правила за провеждане на обществените поръчки във военноморското образование, могат да се открият следните изводи.

Основна обучаваща структура във военноморското образование е Висшето военноморско училище „Никола Йонков Вапцаров“. ВВМУ като висше училище е квалифицирано като възложител на обществени поръчки и е записано като възложител под № 909 в списъка на АОП. Във Висшето военноморско училище има приети Вътрешни правила за провеждане на обществени поръчки във ВВМУ „Никола Йонков Вапцаров“. Вътрешните правила покриват минималните изисквания на ППЗОП. Правилата са съобразени с нормативните изисквания при възлагане на обществени поръчки и със спецификата на конкретния възложител. Специално внимание в правилата е обърнато на прогнозирането на потребностите от възлагане на обществени поръчки. Във ВВМУ се изготвя прогноза на потребностите от възлагане на обществени

поръчки и график на обществените поръчки за следващите 12 месеца, считано от 1 януари на съответната година. Във Висшето военноморско училище се извършва единствено текущо планиране. Подготовката на документите за обществените поръчки е възложена за изпълнение на служба „Планиране, бюджет и обществени поръчки“, при спазване на предвидените в графика срокове.

Правилата за провеждане на пазарни консултации и пазарни проучвания са намерили своето място във Вътрешните правила за провеждане на обществени поръчки във ВВМУ. В правилата е предвиден ред за извършване на въвеждащо и текущо обучение на служителите, участващи в управлението на цикъла на обществените поръчки. Уреден е редът за съхранението и архивирането на документи, свързани с цикъла на обществените поръчки. Създаден е ред за поддържане на профила на купувача. Като самостоятелен раздел е уреден редът за възлагане на обществени поръчки със средства от европейските фондове. Вътрешните правила за провеждане на обществени поръчки във Висшето военноморско училище отговарят на нормативните изисквания на ЗОП и ППЗОП.

След направеното във втора глава изследване на планирането и прогнозирането на обществените поръчки във военноморското образование, могат да се очертаят следните изводи.

Прогнозирането и планирането придобиха задължителен характер в сферата на обществените поръчки. Планирането е една от главните функции на управлението, пряко свързана с развитието на организацията. Теорията на планирането дава възможност за дългосрочност. Освен текущо – до 1 година, планирането може да бъде извършено и за по-дълъг период – от 1 до 5 години, т. нар. краткосрочно планиране; за период от 5 до 10 години – т. нар. средносрочно планиране; дългосрочно планиране – за период над 10 години. Тези опции не се използват в практиката при планирането на обществените поръчки във Висшето военноморско училище, поради което тези теоретични възможности е необходимо да се развият във Вътрешните правила и да се използват рационално.

Трета глава

Управление на процесите при прогнозиране и планиране

Главата е посветена на решаването на четвърта и пета изследователска задача. Изследван е динамичният процес на прогнозирането и планирането на обществените поръчки в образователната и военнообразователната система. Направен е сравнителен анализ на етапите на прогнозирането и планирането на

обществените поръчки в други висши учебни заведения. Разгледани са възможностите за програмирано управление на процесите по прогнозиране и планиране на обществените поръчки. Извършен е анализ на координацията на взаимодействие и сътрудничество при прогнозиране и планиране на обществените поръчки. За постигане на целта бяха разгледани възможностите за усъвършенстване на модела на прогнозиране и планиране на обществени поръчки във военноморското образование.

3.1. Изследване на динамичния процес на прогнозиране и планиране на обществените поръчки в образователната и военнообразователната система

За постигане на целите на дисертационния труд е проведено анкетно проучване. Целта на анкетното проучване е да направи сравнителен анализ на етапите на прогнозиране и планиране в други висши училища във военнообразователната система и такива извън Министерство на отбраната.

Анкетата е проведена в шест висши училища, сред които: Националният военен университет „Васил Левски“ – гр. Велико Търново, и Военна академия „Георги Стойков Раковски“ – гр. София, от военнообразователната система и извън Министерство на отбраната – Икономически университет – гр. Варна, Медицински университет „Проф. доктор Параскев Стоянов“ – гр. Варна, Медицински университет – гр. София, и Технически университет – гр. Варна.

Анкетата се състои от 16 въпроса, от които трите са отворени. Въпросите в анкетното проучване са насочени към прогнозирането и планирането на обществените поръчки.

След извършеното изследване на обществените поръчки в образователната и военнообразователната система, може да се направят следните изводи.

Висшите училища, участвали в анкетата, извършват планиране на обществените поръчки. Тези действия се аргументират с изпълнение на ЗОП и ППЗОП. Основание за това дава фактът, че

всички висши училища извършват текущо планиране в рамките на 1 година. Едва 16% от учебните заведения извършват краткосрочно планиране (от 2 до 5 г.) и средносрочно планиране (от 5 до 10 г.), и то в минималните срокове. Дългосрочно планиране (за период над 10 г.) не се извършва от участвалите в анкетата висши училища.

От казаното по-горе може да се направи изводът за подценяване на процесите на планиране от страна на висшите училища. Показателен за това е фактът на липсата на изграден механизъм за оценка на техническото състояние на продуктите, свързани с прогнозиране и планиране – оценка на годност за използване и остатъчен период на жизнения им цикъл. Липсата на именно тази оценка обяснява защо висшите училища не планират за по-дълъг период. Втората причина, която възпира висшите училища да не извършват дългосрочно планиране, може би е липсата на достатъчно средства, които да разходват в дългосрочен план.

Висшите училища, участвали в анкетното проучване, нямат разработен самостоятелен вътрешноведомствен нормативен акт, който да регламентира процесите на дългосрочното прогнозиране и планиране. Повечето висши училища планират година за година, от което може да се направи изводът за липсата на дългосрочна визия за развитие или недостиг на финансови средства.

3.2. Програмирано управление на процесите по прогнозиране и планиране на обществените поръчки

Изследвайки правната регламентация на прогнозирането на потребностите и планирането на обществените поръчки, цялостна регламентация може да бъде открита в ППЗОП – в глава пета, раздел I.

Правната регламентация е пестеливо уредена в разпоредбите от чл. 25 до чл. 28 на ППЗОП. Предвид този факт, във Вътрешните правила за провеждане на обществените поръчки на ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“ материята не е много широко разгърната. Законодателят не е предвидил времеви ограничения за прогнозиране на потребностите и планиране на провеждането на обществените поръчки. Това е един от въпросите, оставени в оперативната

самостоятелност на възложителя. Във Вътрешните правила е уредено прогнозиране и планиране да се извършва за период от 12 месеца, считано от 1 януари на следващата година.

Теоретично съществуват различни видове планиране.

Според характера планирането е стратегическо и текущо.

Отчитайки времевия обхват, то е: текущо – до 1 година; краткосрочно – от 1 до 5 години; средносрочно – от 5 до 10 години; дългосрочно – над 10 години.

Висшето военноморско училище извършва единствено текущо прогнозиране на потребностите и планиране на обществените поръчки. Липсва нормативна база, която да уреди дългосрочно планиране, и това възпрепятства извършването му. Този факт показва необходимостта да се разработят във Вътрешните правила нови разпоредби, които да регламентират дългосрочното прогнозиране и планиране. Висшите училища могат да създават своя вътрешна правна уредба, с която да уреждат проблемни въпроси.

По своето същество прогнозирането на потребностите и планирането на обществените поръчки представлява познатото в теорията инвестиционно планиране. При него се изхожда от дългосрочните задачи на организацията и оттук произтича необходимостта от дългосрочния му характер. Планирането има пресечна точка с пътя на парите, пряко се отразява при съставянето на бюджета или така нареченото в теорията бюджетирание.

За да се направи преценка какви средства трябва да се отделят от бюджета за планирания период, следва да се проследи фактическото състояние на материалните средства, които притежава възложителят. Създаването на *програми за отчитане на жизнения цикъл* на съответните продукти ще доведе до изключително важната информация, кога е необходим ремонт на съответния продукт, кога ще бъде изведен от експлоатация и ще настъпи необходимостта да се закупи нов. За целта е необходимо във Вътрешните правила да се създаде механизъм за определяне на жизнения цикъл на продуктите и правила за последващото актуализиране на състоянието им. Изхождайки от целта, която се придава на програмите – да се определи дългосрочност на живота на продукта, е целесъобразно да

имат функционална насоченост – програма за моторни превозни средства; програма за тренажори; програма за строителство; програма за плавателни средства и др. Така събраната информация за състоянието на продуктите ще подпомага ръководителите на структурни звена да вземат правилното решение при подготовка на заявките за СМР, доставки и услуги. Програмите е необходимо да се актуализират всяка година, а тяхната информация следва да намери приложение в графика на планираните за провеждане обществени поръчки. Състоянието на продуктите ще бъде достатъчно силен аргумент за подаване на заявки за извършването на бюджетен разход и възлагане на обществена поръчка.

При създаването на така предложения нормативен ред ВВМУ всяка календарна година ще преминава през три последователни етапа: програмиране – в който е включено програмирано развитието и управлението на ресурсите; планиране – в който ще се определят целите на развитие за конкретния период; бюджетирание – в който ще се определят необходимите средства по програмите за отразяването им в бюджета.

Възможността за координация на планирането и подготовката на бюджета ще доведе до съществено предимство на организацията в дългосрочен план. Дава възможност за дългогодишен анализ, който позволява да се оценят предимствата и неудобствата, съдържащи се във взетите решения и тяхното коригиране в краткосрочен и дългосрочен план.

Така уреденият с Вътрешните правила ред позволява един перспективен поглед в бъдещето, с ясно очертаване на задачите на Висшето военноморско училище. Прогнозирането на потребностите и планирането на обществените поръчки очертават пътя, който висшето училище иска да извърви в своето развитие в краткосрочен и дългосрочен план.

След извършеното изследване на възможностите за програмирано управление на процесите по прогнозиране и планиране, може да се направят следните изводи.

Правната регламентация на процесите на прогнозиране на потребностите и планиране на обществените поръчки е разписана в

ППЗОП. Няма наложени времеви ограничения, в които възложителите да прогнозираят потребностите и да планират провеждането на обществените поръчки. Във ВВМУ прогнозиране и планиране се извършва за период от 12 месеца, считано от 1 януари на следващата година.

Във Висшето военноморско училище се извършва единствено текущо прогнозиране на потребностите и планиране на обществените поръчки. Липсва вътрешноведомствена нормативна база, която да уреди дългосрочното планиране. Настоящото изследване показва по категоричен начин необходимостта от разработването във Вътрешните правила на разпоредби, които да регламентират прогнозирането и планирането във ВВМУ на дългосрочна основа. Създаването на *програми за отчитане на жизнения цикъл* на съответните продукти ще доведе до изключително важната информация за перспективното планиране на потребностите и планирането на обществените поръчки. Програмите е необходимо да се актуализират всяка година, а тяхната информация ще намери приложение в графика на планираните за провеждане обществени поръчки.

Програмираното управление на процесите по прогнозиране и планиране на обществените поръчки ще подобри инвестиционната политика на учебното заведение. Дава възможност за дългогодишен анализ и оценка на предимствата и неудобствата, съдържащи се във взетите решения, и тяхното коригиране в краткосрочен и дългосрочен план.

3.3. Координация на взаимодействието и сътрудничеството при прогнозиране и планиране на обществените поръчки

Възлагането на обществените поръчки е екипна дейност, която не е присъща само и единствено на възложителя. Анализирайки подробно разпоредбите на ЗОП, можем да отчетем, че това е дейност, реализирана от един сериозен екип от специалисти в процеса на възлагане. Прогнозирането на потребностите и планирането на обществените поръчки са част от този процес. За

правилното му протичане изключително значение имат доброто взаимодействие и отличната координация между структурите, които имат касателство с възлагателния процес. Това налага поставянето на тази дейност под активната координация на ръководствата на всички нива.

В процеса на планирането на потребностите е необходимо да се извърши разчет на необходимите финансови средства за целите на предстоящите за възлагане обществени поръчки. Целесъобразна е намесата на финансовите органи. За целта добрата координация е необходимо да е отлична.

След извършеното изследване на координацията на взаимодействието и сътрудничеството при прогнозиране и планиране на обществените поръчки, се правят следните изводи.

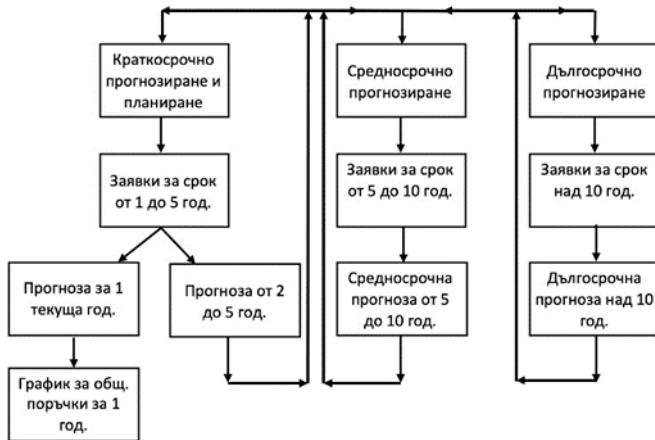
Прогнозирането на потребностите и планирането на обществените поръчки са част от възлагателния процес. За правилното му протичане изключително значение имат доброто взаимодействие и отличната координация между структурите. Необходима е активната координация на ръководствата на всички нива. Широкият кръг от специалисти изисква мащабна координация, която следва да е на ръководно ниво.

3.4. Подобряване на модела на прогнозиране и планиране на обществените поръчки във военноморското образование

С Вътрешните правила е заложен модел на прогнозиране на потребностите и планиране на обществените поръчки. В правилата е уредено извършване на прогнозиране и планиране за период от 12 месеца, като е заложено извършване на текущо планиране. Във ВВМУ е разработена и приета Стратегия за развитие на Училището, която обхваща периода 2016 – 2030 г. До настоящия момент, въпреки наличието на Стратегия за развитие до 2030 г., ВВМУ има процедура само за текущо планиране за период от една година. Този модел на работа предполага единствено оперативното управление на ресурсите, без възможност за планиране на действия за осигуряване на постигането на стратегически цели, заложен в стратегията.

Отчитайки възможността за кумулиране на финансови средства през годините и наличието на дългосрочна стратегия, Училището дава достатъчно основания за практическата възможност за преминаване от текущо към дългосрочно планиране. Тези аргументи водят до извода за необходимостта от усъвършенстване на модела на прогнозиране и планиране във ВВМУ.

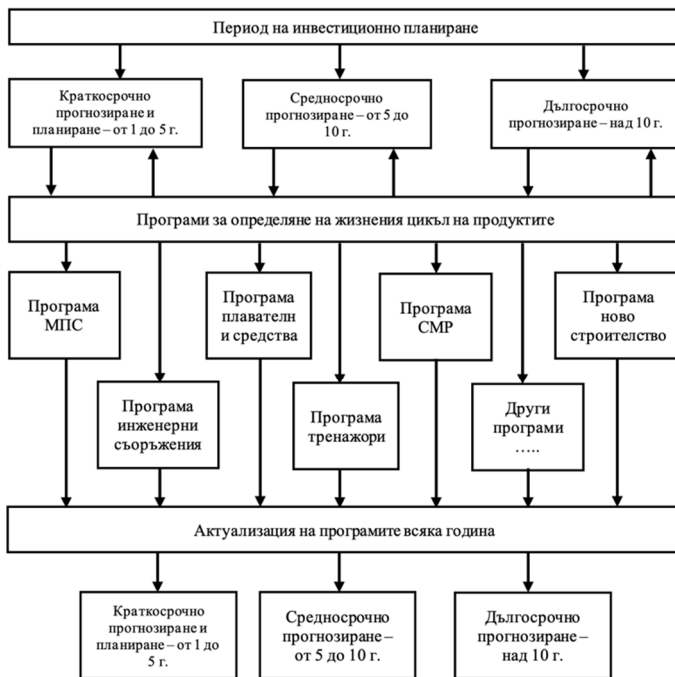
На основата на анализа на резултатите от проведените изследвания на Вътрешните правила, на процесите на прогнозиране и планиране и програмираното управление на обществените поръчки, от автора е разработен усъвършенстван модел на прогнозиране и планиране на обществените поръчки във ВВМУ. Той се основава на съществуващия модел за планиране във ВВМУ, като се надгражда с възможностите на дългосрочното планиране. Предложеният модел за прогнозиране и планиране позволява изпълнението на приетата от учебното заведение Стратегия за развитие. Същият осигурява възможност за ефективно изпълнение на Стратегията и предлага механизъм за нейното реализиране. Осигурява приложението на теоретичните аспекти на прогнозирането и планирането и позволява прилагането им в практическа среда. Разработеният от автора модел слага основите на дългосрочното планиране. За изпълнението на тези функции е дефинирана система за прогнозиране и планиране, включваща структура с изградени взаимоотношения (процедури) вътре в себе си и с останалите елементи на съществуващия модел. Новият усъвършенстван модел на прогнозиране и планиране на обществените поръчки във военноморското образование е отразен на фигура 14.

Фиг.14. Модел на планиране и прогнозиране.

Тези дейности се характеризират с определена цикличност, което налага ежегодно да бъдат извършвани. Създаването на програми за отчитане на жизнения цикъл на съответните продукти позволява да се вземат правилните решения на базата на събраната информация за състоянието на продуктите.

На основата на функционалния модел е изградена структура на инвестиционното прогнозиране и планиране, посочена на фигура 15.

Фигура 15. Структура на инвестиционното прогнозиране и планиране

Програмите е необходимо да имат функционална насоченост по категории продукти с цел по-лесното им проследяване и управление. За целта е необходимо в новия модел да се създаде механизъм за определяне на жизнения цикъл на продуктите и ред за последващото им актуализиране. Този механизъм се състои от два компонента. Първият от тях е извършване на оценка на състоянието на продуктите. След първата година на внедряване на новия модел е целесъобразно да заработи вторият компонент на механизма – актуализация на програмите. Необходимо е да се извърши преценка на състоянието на продуктите и това да се отрази във всички прогнози и графика за обществените поръчки за следващата година.

Механизмът за определяне на жизнения цикъл е посочен на фигура 16.

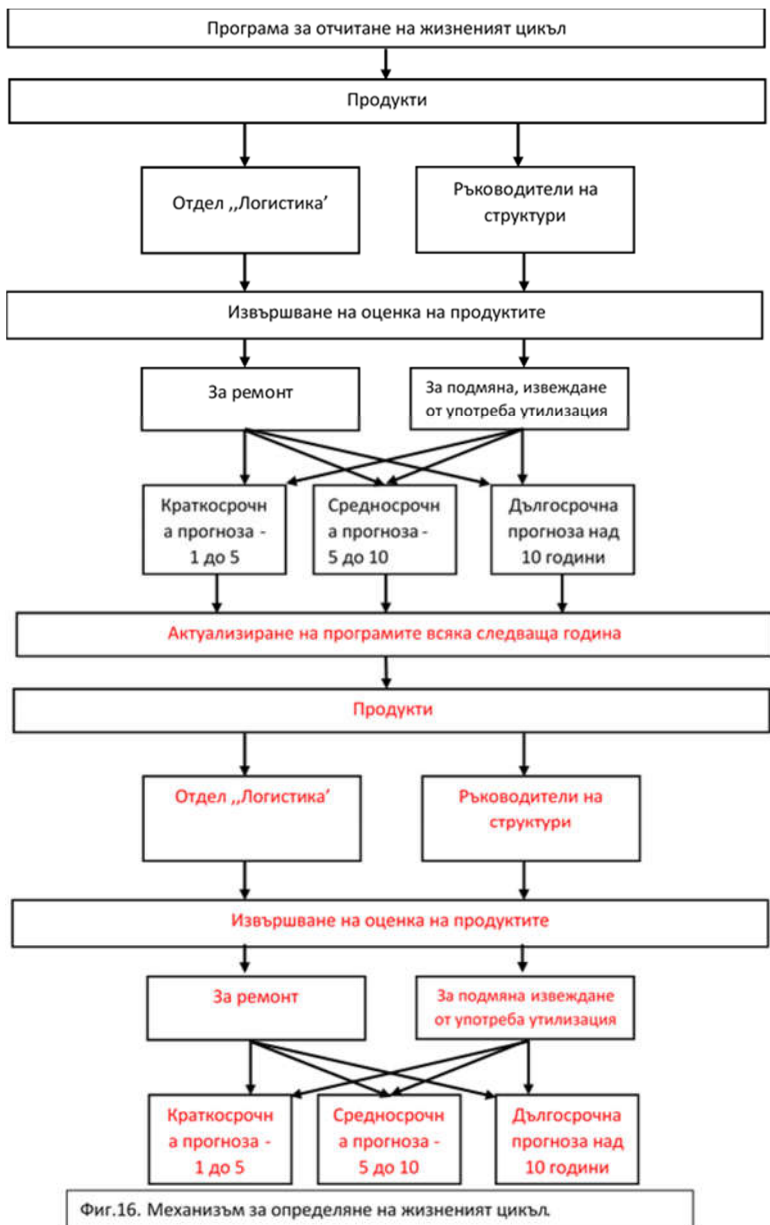
Програмите за отчитане на жизнения цикъл изпълват със съдържание краткосрочната, средносрочната и дългосрочната прогноза. Първата от тях ще даде съдържанието на графика за обществените поръчки за първата година. Този модел се основава на тясното взаимодействие между ръководителите на структури и планиращите органи. По този начин се гарантира плановото осигуряване на потребностите от СМР, доставки и услуги и се избягват пропуски по планирането на продуктите. Предложеният модел създава сигурност в планирането и проследима визия за развитието на учебното заведение. Осигурява възможност за гъвкавост и преценка по целесъобразност при подготовка на прогнозите и графика. В тях следва да намерят отражение и факторите, които се появяват и действат през периода след съставянето на техния първоначален вариант.

След обстойно изследване на Вътрешните правила за провеждане на обществените поръчки, са открити рискове и критични точки в процеса на прогнозиране на потребностите и планиране на обществените поръчки, които изискват подобряване или промяна на правилата в интерес на тяхното усъвършенстване.

След извършеното изследване за подобряване на модела на прогнозиране и планиране на обществените поръчки във ВВМУ, може да се направят следните изводи.

Отчитайки възможността за кумулиране на финансови средства през годините и наличието на дългосрочна стратегия, ВВМУ дава възможност да се премине от текущо към дългосрочно планиране. Цитираните по-горе съображения водят до извода за необходимостта от усъвършенстване на модела на прогнозиране и планиране във ВВМУ.

След направения анализ на резултатите от проведените изследвания на Вътрешните правила и програмираното управление

на обществените поръчки, от автора е разработен усъвършенстван модел на прогнозиране и планиране на обществените поръчки във ВВМУ. Той се основава на модела за планиране във ВВМУ в съчетание с възможностите на дългосрочното планиране, изразяващо се в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план. В него е заложен механизъм за:

- Краткосрочно прогнозиране на потребностите и планиране на обществените поръчки – в период от 1 до 5 години.
- Средносрочно прогнозиране на потребностите – в период от 5 до 10 години.
- Дългосрочно прогнозиране на потребностите – в период над 10 години.

Създаването на програми за отчитане на жизнения цикъл на съответните продукти позволява да се вземат правилните решения на базата на събраната информация за състоянието на продуктите.

Необходимо е в новия модел да се създаде механизъм за определяне на жизнения цикъл на продуктите и ред за последващото им актуализиране. Този механизъм се състои от два компонента. Първият от тях е извършване на оценка на състоянието на продуктите, а вторият компонент на механизма – актуализация на програмите. Необходимо е да се извърши преценка на състоянието на продуктите и това да се отрази във всички прогнози и в графика за обществените поръчки за следващата година.

Моделът се основава на тясното взаимодействие между ръководителите на структури и планиращите органи. Това взаимодействие гарантира плановото осигуряване на потребностите от СМР, доставки и услуги и избягване на пропуски по планирането на продуктите. Осигурява възможност за гъвкавост и преценка по целесъобразност при подготовка на прогнозите и графика.

След проведеното изследване на динамичния процес на прогнозиране и планиране на обществените поръчки в образователната и военнообразователната система, програмирано

управление на процесите по прогнозиране и планиране на обществените поръчки, координация на взаимодействието и сътрудничеството при прогнозиране и планиране на обществените поръчки, възможностите за подобряване на модела на прогнозиране и планиране на обществените поръчки във военноморското образование, разгледани в **трета глава**, се стига до следните изводи.

Висшите училища, участвали в анкетата, извършват прогнозиране и планиране на обществените поръчки. Проведеното изследване установи подценяване на възможностите за планиране в по-дългосрочен план. Висшите училища извършват основно текущо планиране за срок от една година. Една сравнително малка част от университетите планират краткосрочно и средносрочно, като използват минималния срок, предвид това, че сроковете са съответно от 2 до 5 години и от 5 до 10 години. Дългосрочно планиране за срок над 10 години от висшите училища не се извършва. Изследването показва една изключително плаха политика, която водят учебните заведения в сферата на планирането, когато срокът е над 2 години. Университетите не използват възможностите си да планират в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план. Много голяма част от висшите учебни заведения (84%) нямат разработен механизъм за оценка на техническото състояние на продуктите, свързан с жизнения им цикъл. Този факт обяснява липсата на планиране в дългосрочен план.

Разгледаното по-горе състояние на процесите на прогнозиране и планиране на обществените поръчки сочи, че съществува необходимост от разработването на усъвършенстван модел, който да регламентира дългосрочното прогнозиране и планиране във ВВМУ. Този усъвършенстван модел да положи основите на дългосрочното планиране. С този модел е необходимо да се създадат механизъм за определяне на жизнения цикъл на продуктите и правила за последващото актуализиране на състоянието им. Създаването на програми за отчитане на жизнения цикъл на съответните продукти ще доведе до изключително важната информация за доставки и услуги, свързани със

съответния продукт. Програмите е необходимо да се актуализират всяка година, а тяхната информация да намери приложение в графика на планираните за провеждане обществени поръчки.

След направения анализ на резултатите от проведените изследвания на вътрешните правила и програмираното управление на обществените поръчки, от автора е разработен усъвършенстван модел на прогнозиране и планиране на обществените поръчки във ВВМУ. Той се основава на съществуващия модел за планиране, в съчетание с възможностите на дългосрочното планиране, изразяващо се в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план.

При така предложения усъвършенстван модел ВВМУ всяка календарна година ще преминава през три последователни етапа: програмиране, планиране и бюджетиране. Възможността за координация на планирането и подготовката на бюджета ще доведе до съществено предимство на организацията в дългосрочен план.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

След демократичните промени през 1989 година и навлизането на пазарната икономика в Република България, обществените поръчки са оня необходим елемент от управлението на държавните висши училища, без който е невъзможно да си представим развитието им. По своето същество финансите, които управляват държавните висши училища при изпълнение на функциите си, са публични. Обществените поръчки са инструмент за задоволяване на потребностите от строително-монтажни дейности, проектиране, доставки и услуги, от които държавните висши училища се нуждаят с цел развитието на своята материална база. Прогнозирането на потребностите и планирането на обществените поръчки са първите стъпки от процеса на възлагането на държавните поръчки. Те са сравнително нов елемент, разписан в националното ни законодателство и управленската политика на възложителите, което прави темата на настоящото изследване изключително актуална.

Поради това в изследването беше проучено развитието на правната уредба на обществените поръчки от зараждането им през 1878 година до наши дни.

Съществено внимание е обърнато във втора глава на теоретичните аспекти на прогнозирането и планирането на обществените поръчки. Бяха разгледани възможностите за краткосрочно, средносрочно и дългосрочно прогнозиране и планиране на обществените поръчки, като част от цикъла на управление на обществените поръчки във военноморското образование. Поради това беше разгледано съществуващото състояние на нормативната база на Висшето военноморско училище „Н. Й. Вапцаров“, като е извършен анализ на Вътрешните правила за провеждане на обществените поръчки.

За постигане на заложените в дисертационния труд задачи се извърши анкетно проучване на етапите на прогнозиране и планиране в други висши училища, като Националния военен университет „Васил Левски“ – гр. Велико Търново, и Военна академия „Георги Стойков Раковски“ – гр. София, от военнообразователната система и такива извън Министерство на отбраната, като Икономически университет – гр. Варна, Медицински университет „Професор доктор Параскев Стоянов“ – гр. Варна, Медицински университет – гр. София, и Технически университет – гр. Варна.

Със специално внимание бяха разгледани възможностите за програмираното управление на процесите на прогнозиране и планиране.

Критично беше анализиран настоящият модел на прогнозиране и планиране във ВВМУ. Защитено беше с подробни мотиви становището за увеличаване на времевия период за прогнозиране на потребностите и планиране на обществените поръчки, като се премине от текущо към краткосрочно, средносрочно и дългосрочно планиране.

Съществено внимание е обърнато на нуждата от подобряване на модела за прогнозиране и планиране във Висшето военноморско училище.

С необходимото внимание бяха разгледани доброто взаимодействие и отличната координация между структурите на възложителя, които имат касателство с възлагателният процес, с цел неговото правилно и навременно протичане.

ПРИНОСИ

Систематизирайки проблематиката в процесите на управление на цикъла на обществените поръчки, се очертават следните приноси и възможности за усъвършенстване на Вътрешните правила, свързани с модела на прогнозиране и планиране във ВВМУ:

1. Усъвършенстван е моделът на прогнозиране и планиране на обществените поръчки във ВВМУ и се предлага в него водещ да бъде принципа на дългосрочното планиране.

2. Предлага се механизъм за краткосрочно прогнозиране на потребностите и планиране, средносрочно и дългосрочно прогнозиране на потребностите от обществени поръчки.

3. Предложен е механизъм за определяне на жизнения цикъл на продуктите и ред за последващото им актуализиране.

4. Предложено е въвеждане на програми за отчитане на жизнения цикъл на материалните средства, които отразяват фактическото състояние на продуктите и имат функционална насоченост по категории продукти.

5. Извършено е подробно изследване на Вътрешните правила за провеждане на обществени поръчки във ВВМУ, като са дефинирани рискове и са посочени критични точки при управление на цикъла на обществените поръчки.

6. Извършен е задълбочен критичен анализ на процесите на прогнозиране и планиране на обществените поръчки.

7. Изследван е динамичният процес на прогнозиране и планиране на обществените поръчки в образователната и военнообразователната система, като е извършено анкетно проучване.

Дисертационният труд може да намери практическо приложение във Висшето военноморско училище „Никола Йонков Вапцаров“ – гр. Варна, за създаването на усъвършенстван модел на прогнозиране на потребностите и планиране на обществените поръчки. Идентично приложение може да намери във всяко висше учебно заведение – за подобряване на модела на прогнозиране и планиране на обществените поръчки.

SUMMARY

Настоящият труд е посветен на прогнозирането и планирането като етапи от подготовката на възложителя при възлагане на обществени поръчки при разходване на бюджетни средства във военноморското образование.

Важен елемент при възлагане на обществените поръчки са правилното прогнозиране и планиране на бюджетните средства, точната преценка на времето, през което да се възложат обществените поръчки, подsigуряването им с необходимите финансови средства към момента на възлагане и много други аспекти, които са предмет на този труд.

Систематизирайки проблематиката в процесите на управление на цикъла на обществените поръчки, се очертават следните приноси и възможности за усъвършенстване на Вътрешните правила, свързани с модела на прогнозиране и планиране във ВВМУ:

1. Усъвършенстван е на модела на прогнозиране и планиране на обществените поръчки във ВВМУ.
2. Новият модел слага основите на дългосрочното планиране във военноморското образование.

Дисертационният труд може да намери практическо приложение във Висшето военноморско училище „Никола Йонков Вапцаров“ – гр. Варна, за създаването на усъвършенстван модел на прогнозиране на потребностите и планиране на обществените поръчки. Идентично приложение може да намери във всяко висше учебно

заведение – за подобряване на модела на прогнозиране и планиране на обществените поръчки.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. РАДЕВ, Р. П. Приемане на вътрешни правила във връзка с целите на прогнозирането и планирането на обществените поръчки във военнообразователната система. *Известия на Съюза на учените – Варна*. Серия „Морски науки“. Варна, 2017, с. 13–18. ISSN 1314-3379.
2. РАДЕВ, Р. П. Законосъобразното разходване на финансови средства – основен приоритет при възлагането на обществени поръчки. *Institute of Knowledge Management*. Vol. 22.3. Serbia, March 2018, с. 865–871. ISSN 2545-4439, ISSN 1857- 923X.
3. РАДЕВ, Р. П. Историческото развитие на законодателството в сферата на обществените поръчки в Царство България. *Актуални проблеми на сигурността. Сборник доклади от научна конференция*. Научно направление „Социални и правни аспекти на сигурността и отбраната“. Т. 3. Велико Търново: Издателски комплекс на НБУ „Васил Левски“, 2018, с. 48–55. ISSN 2367-7465.